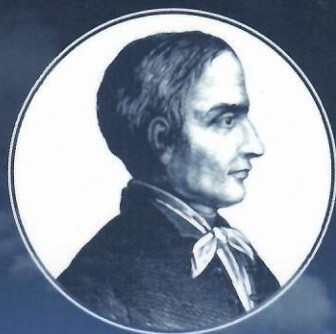

SZATHMÁRI BOTOND

A buddhizmus magyarországi elterjedésének korai szakasza

A kezdetektől a rendszerváltásig

A Tan Kapuja

Szathmári Botond

*A buddhizmus magyarországi
elterjedésének korai szakasza*

Nagy szeretettel
Terebess Gábornak,
a magyar buddhizmus egyik
vitázójelek.

SB

Szathmári Botond

*A buddhizmus magyarországi
elterjedésének korai szakasza*

A kezdetektől a rendszerváltásig

A Tan Kapuja Buddhista Főiskola jegyzete

A Tan Kapuja

© A Tan Kapuja, Budapest, 2022

ISBN 978-615-5935-10-7

Kiadja A Tan Kapuja Buddhista Főiskola
Felelős kiadó: Karsai Gábor
Lektorálta: Farkas Pál
Borítótervező: Varsányi György
Tipográfia és nyomdai előkészítés: Dobosy Antal
Nyomdai kivitelezés:
Tibuktu Bt. (1046 Budapest, Klauzál utca 9.)

megjelent a *Lebensrad und Bettlerschale: Buddha und seine Lehre* (Koldustál és életkerék: Buddha és tanítása) című könyve. Kutatási célból sokat utazott Kínába és más ázsiai országokba, orvosi diplomát Szingapúrban szerzett. A hetvenes években a svájci Tibet-Institut Rikonban mint szerzetes élt, és itt a *gelukpa* rendalapító *Congkapa* (t: *Tsong-kha-pa*) (1357–1419) munkáinak fordításán dolgozott, szerzetesi neve *Gecül Tenzin Cshöpel* (t: *dGe-tshul bsTan-'dzin Chos-dpal*) lett.

Terebess Gábor

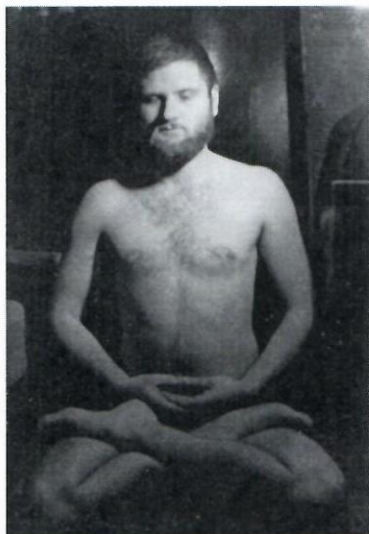
Terebess Gábor (1944–) Szegeden született, majd a Piarista Gimnáziumba folytatta tanulmányait. Már középiskolás korában vonzódott a filozófia, különösen a keleti filozófiák iránt. Talán ennek is köszönhető, hogy átment a Rákóczi Gimnáziumba, ahol jeles eredménnyel végzett. Fiatalon a Központi Statisztikai Hivatal könyvtárában, Bibó István (1911–1979) mellett kezdett dolgozni. Mivel nem vették fel az egyetemre, elhatározta, hogy itt hagyja az országot. Először Svédországba szerzett fiktív meghívólevelet, de a vízum kiadása során kiderült, hogy nincs mögötte valódi meghívó. 1965-ben Franciaországba szerzett fiktív meghívólevelet, ami nem derült ki, így disszidált. Itt menedékjogot kért, és feketén marósként kezdett dolgozni, később néhány évig nyomdászként dolgozott. Mindez idő alatt felvette a kapcsolatot Pálos István professzorral, akit Münchenben meglátogatott, így találkozott a kalmük lámával és buddhista közösségével. Néhány hónapot töltve a német városban Pálos elkezdte kínai nyelvre tanítani. Mivel nem voltak papírjai és a pénze is elfogyott, vissza kellett térnie Párizsba. Itt megismerkedett egy amerikai hölgygel, akinek segítségével eljutott Amerikába. Itt, miután megtanult angolul, több egyetemre is felvételt nyert. Amerikai tartózkodása alatt megismerkedett néhány olyan értelmiségivel, akik közel kerültek a zenhez, mint a költő Gary Snyder (1930–) vagy a pszichológus Philip Kapleau (1912–2004). Azonban hamarosan úgy gondolta, inkább Japánba szeretne eljutni, a zen forrásához, így 1967-ben a spórolt pénzéből

Japánba utazott. Megérkezése után egyből a Jokohama melletti *szótó* (j: *sōtō*) zen kolostorba ment, hogy jelentkezzen szerzetesnek. Itt az egyik angolul beszélő szerzetestől, *Morijamától* (j: *Moriyama*) kapott egy angol nyelvű tájékoztatót, aki közölte vele, néhány napig maradhat, de be kell tartani a napirendet és

41. Terebess Gábor és *Noiri rōsi*, 1967

fizetni kell érte. Kezdetben a japán világiakkal kellett gyakorolnia, majd három hét múlva, látva a kitartását, közölték vele, hogy nem kell fizetnie. Egyre több intenzív meditációs héten is részt vett, s tudta, szerzetes csak akkor lehet, ha talál egy mestert. Éppen ezért közeli kolostorokba látogatott, de tudta, hogy akkoriban igen kevés európainak sikerült mestert találnia. *Morijama*, aki közben barátja lett, elvitte a saját mesteréhez a *Simadá* kolostorba, és közbenjárásával *Kódzsun Noiri rósi* (j: *Kōjun Noiri rōshi*) (1914–2007) közölte vele, hogy október 5-én, *Bódhidharma* születésnapján lesz a szerzetessé avatása. Miután ez megtörtént, egy ideig a mestere vidéki kolostorában gyakorolt. Később visszatért a régi kolostorába, ahol már hús amerikai novícius oktatását is rábízták. Terebess Gábor hamarosan Tokióba ment japán nyelviskolába, ahol egy hibrid zen templomban lakott, ami egyben diákszállás is volt. Itt csak reggel és este volt meditáció, így kellő ideje volt, hogy megismerje a japán kultúra megannyi formáját (*nó*, *kabuki*, *gagaku*, karate, tea-szertartás, kerámiák, stb.). Itteni tartózkodása alatt az egyetemen találkozott a jezsuita Hugo Makibi Enomiya-Lassalle^[41] (1898–1990) atyával. Összességében fél évig élhette a zen szerzetesek életét Japánban. A vízumával problémái adódtak, de végül

42. Terebess Gábor lótuszülésben

[41] Enomiya-Lassalle 1929-ben, misszionáriusként utazott Japánba. 1945-ben Hirosimában megsebesült, majd visszatért Németországba. 1956-ban *Harada Daiun Szogaku* (j: *Harada Daiun Sogaku*) rósi (1871–1961) vezetésével, elkezdte tanulmányozni a zent, mestere halála után annak egyik tanítványánál, *Jamada Kōunnál* (j: *Yamada Kōun*) (1907–1989) folytatta a meditációs gyakorlatait. A hatvanas években elnyerte a *rósi* (mester) címet. Ezt követően visszatért Európába, és meditációs kurzusokat tartva, nagyon sok keresztényt motivált a zen meditáció gyakorlására. Ennek érdekében írta meg a *Zen Meditation for Christians* (Zen meditáció keresztényeknek, 1974) című könyvét is.

maradhatott volna, mégis úgy döntött, hogy visszatér Európába. Később így foglalta össze a zen meditációk személyiségére gyakorolt hatását: „*úgy éreztem, hogy megtaláltam, amit kerestem, tehát én előtte egy ilyen nagyon kereső ember voltam, az élet értelmét próbáltam megtalálni, egyáltalán, hogy mit kezdjek az életemmel stb., de tulajdonképpen úgy oldódott meg, hogy rádöbbsentem ott, hogy nincs mit keresni.*”^[42]

Terebess Gábor még két évet Franciaországban élt, s egy orvosi kiadónál dolgozott, majd Ausztráliába költözött, végül hat évi csavargás után 1981-ben visszatért Magyarországra. Távollétében nem ítélték el, érkezésekor azonban három napig faggatták, és közölték vele, ha a buddhista szerzetesi múltjáról senkinek sem beszél, megúszhatja a büntetést. A nyelvtudásainak köszönhetően a Gorkij Könyvtárban kapott állást, ahol folyóírártáros lett. Közben elkezdett a kerámia-művészettel foglalkozni, és kritikákat is írt a *Mozgó Világban* és a *Művészetben*. 1986-ban megjelent az *Ezerfű Kína* című étkezéstörténeti munkája. Mint művészeti író felvették a Művészeti Alapba, majd a rendszerváltás előtti erjedés időszakában a feleségével különböző vállalkozási formákkal próbálkoztak. Üzleti tevékenységük a hagyományos ázsiai kultúrákra fókuszált. A rendszerváltás után ebből született meg a Terebess Collection üzlethálózata, majd 1996-ban a hagyományos ázsiai áruk behozatalából származó haszonból megalapította a Terebess Kiadót, ami számtalan keleti témájú könyvet adott ki. Maga is számtalan művet fordított, szerkesztett és írt, egyik fő területe a japán haiku lett. Két példaképe, talán nem véletlenül, két *szótó* zen szerzetes haiku költő, *Rjókan Taigu* (j: *Ryōkan Taigu*) (1758–1831) és *Taneda Szantóka* (j: *Taneda Santōka*) (1882–1940). Az internet terjedésével létrehozott egy mindenki számára elérhető digitális keleti archívumot, amelyen nem csak a saját kiadású könyvei, de szinte minden fontos kelettel kapcsolatos munka hozzáférhetővé vált a hazai érdeklődők számára. Mindemellett, 1999-től egy nemzetközi internetes haiku oldalt szerkeszt több nyelven.

[42] Erős László: Névjegy – Terebess Gábor orientalista, könyvkiadó. Kossuth Rádió, 1998. 8. 16.